

SEGİR - NÂME

HALİL ERSOYLU

İnsanlık, hep ileriye doğru akan bir zaman içinde yaşadığından, hemen her anı ve her yanı bilinmezliklerle dopdolu geleceğine ait bir ışık, bir haber, bir tahmin, bir bilgi edinebilmenin umudu ile zaman zaman çok değişik çabalarda bulunmuştur. Tarih boyunca her yerde ve her dinde, değişik ölçüde de olsa, en basit bir tahminden başlayarak çeşitli fallara kadar uzanan bir renklilik içindeki bu, geleceğe uzanan bir haber, yorum veya hüküm, sosyal yaşayışta olduğu kadar edebiyatta da belirli dönemlerde bazı eserlerin ortaya çıkmasına, hattâ, ayrıca, bir takım ilim kollarının doğmasına yol açmıştır.

Her toplumda olduğu gibi, Türklük dünyasında da pek eskilerden beri bu konulara ilgi duyulmuştur.¹ Nitekim, IX. yüzyıldan kalan ve Göktürk harfleri ile yazılmış olan *Irk Bitig* adlı bir fal kitabı bu ilginin yazılı bir belgesi durumundadır.

İnsanın geleceğine ait yapılan yorumların en önemlilerinden biri de, bizzat kişinin kendi varlığı, kendi vücudu ile ilgili olanıdır. Bir kimsenin vücudundaki her hangi bir uzuv seğirdiği zaman, o kişinin gelecekteki durumuna, işine, sağlığına ve benzeri hususlarına ait tahminler öne sürüle bilmiş, buna dayanılarak bazı hükümler verilebilmiştir. Böylece, bedendeki bazı organların oynaması, seğirmesi ve benzeri durumlarına dayanılarak yapılan, bir anlama getirme, yorumlama işine İslam medeniyetindeki Türk yaşayışında ilm-i ihtilâc adı verilmiştir. Özellikle, halk arasında oldukça geniş ilgi gördüğü için bu konuda Türk edebiyatında ihtilâc-n âme, kütüb-i ihtilâc, segir-nâme adı altında değişik hacimlerde eserler, risaleler meydana getirilmiştir. Halk arasında ihtilâc ilminin Zulkarneyn'e veya Danyal'a nisbet edilmesi, yalnızca, öteden beri sürdürüle gelmiş bir inanç olup her hangi bir delile dayandırılmamıştır.²

İhtilâc - nâmeye bazan da kıyâfet - nâme³ içinde ve onun bir bölümü olarak rastlanır. Meselâ, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın *Ma'rifetnâme* adlı

¹ Bk. Halil Ersoylu, "Fal, falnâme ve Fâl-i Reyhân-ı Cem Sultan", *İslâm Medeniyeti Dergisi*, c. V, sayı 2, İst., 1981, s. 69-81.

² İ. Hikmet Ertaylan, *Falnâme*, İst., 1951, s. 6.

³ Kıyâfet - nâmeler üzerine yapılmış pek çok araştırma, inceleme vardır. Bazıları şunlardır : Âmil Çelebioğlu, "Kıyâfe(t) ilmi ve Akşemseddin zâde Hamdullah Hamdi ile Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Kıyâfetnâmeleri" *Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Araştırma*

eserinin beşinci faslında yer alan ve sekiz nev'e ayrılan kıyâfetnâmesinin sekizinci nev'i bedenî ihtilâclarla ilgilidir⁴. İster Arapça ve Farsça birer kelimenin birleşmesi ile ihtilâc - nâme şeklinde ve isterse bir Türkçe kelime ile bir Farsça kelimenin kalıplaşması ile seğir - nâme adı ile anılsın, bu tür eserler manzum veya mensur olarak kaleme alınmışlardır.

Şimdiye kadar yapılan seğir - nâme metni yayımlarından biri Wladzimierz Zajaczkowski'ye aittir. 1960 yılının Ocak ayında, Yugoslavya'nın Sarajevo (Saray - Bosna) şehrinde bulunurken Gazi Hosrev Bek Kütüphanesindeki 3551 numaralı *Ta'bir - nâme* yazmasının içinde ve ondan ayrı bir kısım halinde yer alan *Segir - nâme*'yi istinsah eden Zajaczkowski, yine, aynı şehrin Şarkiyat Semineri'ndeki 733 numarada kayıtlı başka bir *Segir - nâme*'ye rastlayarak onun da kopyasını çıkarmıştır⁵. Sarajevo Şarkiyat Semineri'nde bulunduğu yazmanın, *Ta'bir - nâme* ile bir arada bulunan *Segir - nâme*'nin bir nüshası olduğu görüşüne varan Zajaczkowski, eseri *Folia Orientalia* dergisinde Latin harfleri ve Almanca tercümesi ile birlikte 1967 yılında yayımlamıştır⁶.

Segir - nâme ile ilgili diğer bir yayım da M. Kemal Özergin tarafından, yine, 1967 yılında *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde yapılmıştır. Özergin, bu yazısında, hacimli bir mecmuadan düşmüş olduğunu tahmin ettiği ve özel kitaplığında bulunduğunu belirttiği bir formalık yazma parçasını tanıttikten sonra, onun içindeki üç metnin ikisinin *seyirir - nâme* başlığını taşıdığını kaydeder. Ona göre, bu iki metnin çok önemsiz farklarla birbirinden ayrılması, belki de bunların aynı metinden müntensih yanlışları yapılarak istinsah edilmesi yüzündendir⁷.

Gerek Zajaczkowski'nin ve gerekse Özergin'in bulunduğu ve yayımladığı seğir - nâme metinleri birbirinden dil, üslûp, uzunluk kısalık ve benzeri bakımlardan farklıdır. Bu yazıda sunulan *Segir - nâme* metni de onlardan farklı bir durumdadır. Bundan dolayı ortaya çıkan sonuç, oldukça yaygın, ortak bir konunun değişik kişilerce telif edilmiş bulunması şeklindedir. Bu sebeple, ortaya çıkabilecek başka seğir - nâme metinlerini gözönüne alarak, Türk edebiyatındaki seğir - nâmelerin tarafımdan topluca değerlendirilmesi işinin ilerideki bir yazıya bırakılmasını daha uygun gördüğümü de belirtmek yerinde olacaktır.

Dergisi, Ahmet Caferoğlu özel sayısı, fasikül : 2, Ank., 1979, s. 305-348; Mine Mengi, "Kıyâfetnâmeler üzerine", *TDAY - Belleten* 1977, Ank., 1978; Hayyam Pur, "Kıyâfetnâmeler", *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi mezuniyet tezi*, Türkiyat Enstitüsü, tez numarası : 126, İst., 1941.

⁴ Bkz. Amil Çelebioğlu, a. g. e., s. 335.

⁵ Arif Özer, "Türkçe iki seğirnâme kitabı üzerine", *Türk Kültürü*, c. 7, sayı : 77, Mart 1969, s. 48.

⁶ Wladzimierz Zajaczkowski, "Zwei Türkische Zuckungsbücher (Seğirnâme)", *Folia Orientalia*, TOME VIII, KRAKOW, 1967, s. 89-109.

⁷ M. Kemal Özergin, "Eski bir Seyirme - nâme", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. 10, sayı : 211, Şubat 1967, s. 4331.

Mevlânâ Müzesi yazmaları arasında bulunan ve kayıt numarası 2179 olan yazma bir mecmuanın 126 a-127 a sahifelerindeki *Segir - nâme* başlığını taşıyan mensur bir metinde, baştan ayağa kadar bir insanın belli başlı bütün uzuvları konu olarak ele alınmakta ve o uzuvlardan gelişi güzel her hangi birinin seğirmesi durumunda onunla ilgili yorum yapılmaktadır.

Segir - nâme'nin yazarı metinde geçmediği gibi, parça ile ilgili sayılabilecek bir tarihe de rastlanılmamaktadır.

(METİN)
SEGİR - NÂME

126 a

1 Âdem Peygamberüñ mübârek a'zâları segirdüğü vaktin tecrîbe 2 idüp, râst gelen hükmi beyân iderdi ve İskender-i 3 Zü'l-ķarneyñ dağı görüp dâyim bilesince götürüp bu rivâyetler 4 ile 'amel iderdi.

- 1) Başınıñ depesi seğirse şeref ve devlet 5 bula;
- 2) başınıñ çevresi seğirse ululuk bula;
- 3) başuñ sağ 6 yanı seğirse bir kavm üzerine ululuk eyleye;
- 4) başuñ şol 7 yanı seğirse sefere vara gele çok fâide göre;
- 5) alnı seğirse 8 oğul için yâ bir döst için şâd ola;
- 6) alnınıñ 9 sağ yanı seğirse didügin bula;
- 7) şol yanı seğirse sefere 10 gide murâdına irişe;
- 8) kafâsı seğirse sehl guşsa göre;
- 9) 11 sağ kulağı seğirse yavuz söz işide;
- 10) şol kulağı seğirse 12 anı yaramazlığa añalar;
- 11) sağ kulağınuñ yumşağı seğirse ceng 13 ide;
- 12) şol kulağınuñ yumşağı seğirse eylûkle añıla;
- 13) sağ 14 kulağınuñ ardı seğirse halk arasında sözi gâyetde maķbül 15 ola;
- 14) şol kulağınuñ ardı seğirse hayr haberler işide;
- 15) sağ 16 kaşu seğirse şâzîlık göre;
- 16) şol kaşu seğirse bir döst 17 hayr ile aña;

126 b

- 17) sağ kaşla sağ gözi seğirse murâdına 18 irişe eylûk bula;
- 18) şol kaşu ile şol gözi seğirse 19 kayguluk ola;
- 19) sağ gözüñ kuyruğı seğirse pād-şâhdan murâdına 20 irişe;
- 20) şol gözüñ kuyruğı seğirse şâz ve râhat ola;
- 21) 21 sağ gözüñ yukaru kaşu seğirse râhatlık ve baylık bula;
- 22) 22 şol gözüñ yukaru kaşu seğirse düşmân ile ceng ide;
- 23) sağ 23 gözüñ aşaga kaşu seğirse şâz ve râhat ola;
- 24) şol 24 gözüñ aşaga kaşu seğirse melül olup ağlaya;

7. satırda şol kelimesi iki defa yazılmıştır.

- 25) sağ gözüñ 25 çevresi segirse sehl hasta ola;
 26) sol gözüñ çevresi segirse 26 her ne murād var ise hāşıl ola;
 27) sağ gözüñ buñarı segirse 27 erkek oğlı toğa;
 28) sol gözüñ buñarı segirse şāz ve ferruḥ 28 ola;
 29) burnı segirse şāzlık ve baylık bula;
 30) burnınuñ içi 29 segirse eyü adla añıla;
 31) burnınuñ sağ yanı segirse hamr içe;
 32) sol 30 yanı segirse kaygulu ola;
 33) sağ yañağı segirse hasta ise şifā bula, 31 guşşalu ise şāz ola;
 34) sol yañağı segirse bir iş işleye kim 32 utana veya gāyib gele;
 35) ağzuñ (sağ) gūşesi segirse ululuk bula;
 36) ağzuñ 33 sol gūşesi segirse şāz ola;
 37) yukarı dudacı segirse 34 düşmānına kahr ide;
 38) aşığa dudacı segirse düşmānı hakır eyleye;
 39) 35 iki dudacı segirse bir gāyib gele;
 127 a 40) dili segirse elbette ceng 36 ide;
 41) boğazı segirse hōş ta'am ekl eyleye;
 42) eñegi segirse 37 eylükle añıla;
 43) boynınuñ sağ yanı segirse māl bula, çok 38 fā'ide göre;
 44) sol yanı segirse hazıne eline gire;
 45) sağ omuz 39 segirse beglik ve ululuk bula;
 46) sol omuz segirse gāyet sevine;
 47) 40 iki omuzı segirse bir kimsene ile ceng ide;
 48) sağ bāzūsı 41 segirse şāzlık ve devlet bula;
 49) sol bāzūsı segirse 42 yavu kılınmış nesne bula;
 50) sağ dirsegi segirse düşmān belüre, sehl 43 gam göre;
 51) sol dirsegi segirse māl için gāyet şāz ola;
 52) 44 bilinüñ altı segirse şāz ve ululuk bula;
 53) sağ gögsi segirse 45 bir kimseden korğa;
 54) sol gögsi segirse bir haber işide;
 55) sağ 46 eli segirse hayr hācet kabül ola;
 56) sağ elüñ ayası segirse 47 her ne murād var ise hāşıl ola;
 57) sol elüñ ayası segirse 48 şāz ve rāhat ola;
 58) sağ elüñ baş parmağı segirse 49 bir 'adāvetden kurtula;
 59) sol elüñ baş parmağı segirse 50 düşmānla münāza'atla söz geçüre;
 60) sağ koltuğı segirse 51 bir dōstdan şāz ola;
 61) sol koltuğı segirse sehl 52 kaygu geçüre;
 62) bili segirse nesne bula, sevine;
 63) cümle arkası 53 segirse rızık için şāz ola;

- 126 b (haşiye) 64) arkasınıñ ortası 54 segirse erkek oğlı toğa;
 65) arkasınıñ 55 bir yanı segirse ululuğ bula;
 66) sağ 56 böğür segirse bir ziyân irişe;
 67) sol 57 böğür segirse bir haber-i beşâret gele, belâlardan 58 emîn olup râhat ola;
 68) yüregi 59 segirse eyelük irişe;
 69) göbegi segirse teni şifâ 60 bula;
 70) sağ yanı segirse hayr beşâret ola;
 71) 61 zekeri segirse izzet ve hürmet bula;
 72) hayānuñ 62 yanları segirse darlığa düşe;
 73) dübri segirse 63 bir yirden bir yire gide;
 74) sağ uyluğı segirse 64 birez düşe, yine ganî ola;
 75) sol uyluğı 65 segirse olardan söz işide;
 76) sağ 66 dizi segirse pād - şâhından şâz 67 ola;
 77) sol dizi segirse bir düşmeni zâhir 68 ola;
 78) sağ baldırı segirse at üzerine gele;
 79) 69 sol baldırı segirse şâz ola;
 80) sağ tabanı 70 segirse devlet bula;
- 127 a (haşiye) 81) sol tabanı segirse 71 nafaçası dar ola;
 82) sağ ökçesi 72 segirse ululuğa dege;
 83) sol ökçesi 73 segirse huşümet ola;
 84) sağ ayağınun 74 üsti segirse bir ulu kimse için şâz 75 ola;
 85) sol ayağınun üsti segirse sefere 76 gide;
 86) sağ ayağınun baş parmağı segirse 77 kul karavaş ola;
 87) sol ayağınun baş parmağı 78 segirse mübârekdür.

Vallâhu a'lem.

METNİN BAZI İMLÂ ÖZELLİKLERİ

I dâyim (< dâ'im), ğâyib (< ğâ'ib), fâ'ide: Metinde geçen, Arapça asıllı ve hemzeli bazı kelimelerin imlâsında farklılık ve dolayısıyla ilk bakışta bir tutarsızlık göze çarpmaktadır. Bu gruba giren üç kelimedenden ikisinin yazılışında aslı olan hemze düşürüldüğü, kullanılmadığı halde (3, dâyim; 32, 35, ğâyib), birinde (7, 38 fâ'ide) kaydedilmiş bulunmaktadır. Tabii, hemzenin düşürülmesi ile, Türkçenin ses yapısına aykırı olarak iki ünlünün yan yana gelmesini önlemek için araya bir yardımcı ses (y) getirilmiştir. Bunun yazıdaki belirtisi olarak da, hemzesi (, işareti) kaldırılan dişin (kürsünün) altına iki nokta konulmuştur. Zaten, bu çeşit değişiklik genellikle kelime ortasında ve kürsüsü dış olan (kesreli) hemzelerde görülmektedir. Aynı gramer kaidesi için ortaya çıkan bu farklı durum, bu ikili kullanılış; konuşma dilinin, bir ağız özelliğinin, daha açık bir söylenişle, yabancı unsurlara Türk dili damgası vurulmasının yazı diline geçen bir yansıması olarak kabul edilebilir. Fakat, konuşma

dili ile yazı dili arasındaki sınır çizgisi keskinleştikçe ve kesinleştikçe, yani, devrini tamamlayan Eski Anadolu Türkçesi ile onu izleyen ilk Osmanlıca'nın yerini bıraktığı klâsik Osmanlı Türkçesi, edebî dile ağırlığını koydukça, üstünlüğünü kabul ettirdikçe gramerin pek çok dalında olduğu gibi imlâda da Türk dilinin damgası artık benimsenmez, önemsenmez olmuştur. Çağatay Türkçesinde de "Türkçeleşmiş" kelimelerin transkripsiyonunda, hemze sesi "y" olarak kabul edilmektedir (bkz. NMMSF s. XLVII; meselâ : s. 359 gâyib, s. 396 sâyir, D s. 180 mâyil, s. 181 sâyil). Harezmi - Altınordu Türkçesi ile meydana getirilen eserlerde de, Türk dilinin genel bir yönelişi olarak bazı hemzeler "y" ile tesbit edilmiştir (bkz. NF s. 204 zâyil, 258 ħalâyık, KHŞ s. 287 ħalâyık, s. 432 fâyda).

2 şād, şāz, şāzı : Farsça olan şād kelimesinin metinde bir defa yeni imlâsı ile yazılmasına (8, şād) karşılık, tam on dört yerde (20, 23, 27...) eski imlâsı ile kaydedilmiştir. Gerçekte, bu kelimenin hemen tamamının zâl (Osmanlıca'da zel; ذ) harfi ile yazılması, bu bir örnekteki noktanın unutulduğu için konulmamış olduğunu da düşündürebilir. Yalnız, XV. yüzyıla kadar bazı kelimelerde, bugünkü telâffuzu olan dâl (د) sesinden önce uzun veya kısa ünlünün bulunması durumunda, zaman zaman bu harfin yerine zâl (ذ) yazılmasının tercih edilmiş olduğu bilinmektedir. (bkz. FG 8; OTG I s. 81). Aynı şekilde, Farsça olan şādî kelimesi de metinde eski yazılışı ile şāzî (16, şāzılık) olarak geçmektedir. Bu zel meselesinde de Segir - nâme istikrarlı değildir. Çünkü, dâl sesi bulunduran pād-şāh kelimesi, metinde yeni Farsça imlâsı ile yazılmıştır. Oysa, şāzın imlâsında tutulan yoldan hareketle o kelimenin pāz-şāh veya pāzişāh şeklinde yazılması gerekirdi. Meselâ, Marzubân - nâme Tercümesi'nde anılan kelimenin zel ile, pāzişāh imlâsı ile geçtiği görülmektedir (bkz. MT tıpkı basım : 7 b-11 ..., transkripsiyonlu metin : s. 210). Ayrıca, zel ile yazılan başka Farsça kelimelere de (ħōz, ümīz, üstāz ve benzeri) çeşitli metinlerde rastlanılmaktadır. Bazı kelimelerin yazılışındaki bu karışık fonetiğe uyma işi, gerçekte, sadece Farsça olan kelimeler için değildir. Yalnız, Arap diline ait olan sād (ص), tı (ط) gibi harflerle, Türkçe olan (kalın ünlülü) bazı kelimelerin de (şoñra, şu, taş...) yazılmış olduğu bilinmektedir (bkz. OTG I s. 89, 90).

3 Özellikle, Eski Anadolu Türkçesi devresindeki metinlerde imlâsı düzensiz olarak görülen ile, için, ise gibi edatlar, kimi zaman, Segir - nâme'de de bu yaygın manzaranın içindedir. Bunlardan ile, kendisinden önce gelen kelime ünsüz ile de bitse, ünlü ile de bitse o kelimededen bazan ayrı (3, rivâyetler ile; 18, kaş ı ile; 40, kimsen e ile) yazılmış, ünsüzle biten iki kelimedede de bitişik yazılışlı olarak ve bu durumda ise elif (ا) olmadan kaydedilmiştir : (17) حیریلہ - ħayr ile; (22) دشمنایله - düşmân ile). Yine, bu edatın ekleşmiş şeklinin imlâsında her hangi bir aykırılık (meselâ, ünlüsünün uzatılarak elifle yazılması gibi) yoktur : (50) منازعتله - münāza'atla. Metindeki için edatının imlâsı normal olup önündeki kelimelerden ayrı yazılmış durumdadır : (43,

mâl için; 53, rızık için; 74; kimse için). ise ise metinde bir yerde ve önündeki kelimeye elifsiz bitleştirilmiş imlâsı içinde geçmektedir : (47) واریه – var ise. Eski Yazı'nın, hurûf-ı munfasıla grubuna giren harflerin (ki onların dahi, bazı yazı stillerinde birleştirilmeye uğratıldığı bilinmektedir) dışında el kalkmadan ve hızlı, çevik yazılır olması, ile, için, ise'den başka bazı kelimelerin de aynı imlâyâya uğratılmasını gerektirmiş olmalıdır. Nitekim, pek çok metinde, bir yazılış özelliğini yansıtan bitişik imlâlî kelimeler bulunmaktadır :” اشبو نککب MT tıpkı basım : 35 b-7” - iş bunuñ gibi;” بکدخی MT tıpkı basım : 39 a-4” - baña dahi; شد کحاله MT 36 b-2” - şimdiki hâlde. Bu konuda bir nokta dikkati çekmektedir ki, o da, yine, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde normal olarak bitişik yazılması gereken ekler, kelimedden bazan ayrı yazılmıştır : كرك دور MT tıpkı basım : 26 b-6” - gerekdür;” بتون لكندن MT tıpkı basım : 32 b-10” - bütünlüğünden. Eklerdeki bu durumun, sesi değil yazıyı, imlâyî ilgilendirir olması gerekmektedir. Aksi halde, onların da yazılışları dolayısıyla, transkripsiyon yapılırken kelimelerden ayrı yazılması sonucu doğacaktır.

AÇIKLAMALAR

1 vaqtın (vaqt-ı-n) “vakit, zaman, vaktinde, sırada”. Bu kelimedeki instrumental eki olan –n, Eski Türkçede işlek bir isim çekim eki idi. Bu ekin o devirde işlek olmasının yanı sıra diğer bir özelliği de, ünsüzle biten kelimelerden sonra gelirken önündeki yardımcı ünlüyü düzlük yuvarlaklık uyumuna bağlı olarak alması idi. Batı Türkçesinin daha Eski Anadolu Türkçesi döneminde bile – n instrumental ekinin işlekliliği gittikçe kaybolmaya başlamış, buna bağlı olarak da ek, az sayıdaki örneklerde ancak kalıplaşmış bir durumda görülmüştür (bkz. TDB § 358; ETT § 148; MT § 102). Eski Anadolu Türkçesinde, artık işlek olmaktan çıkan bu vasıta hali ekinin, ünsüzle biten kelimedden sonra aldığı yardımcı ünlünün de yalnızca düz şekillisini kabul ettiği, o dönem metinlerinde görülen bazı klişeleşmiş, zarflaşmış örneklerden (gündüz-i-n “gündüzün, gündüz zamanı”, dün-i-n “gece vakti, geceleyin”, yalnuuz-ı-n “yalnız olarak, tek başına”) belli olmaktadır. Çağdaş Türkiye Türkçesinde de, yapısında bu eki taşıyan kalıplaşmış bir kaç kelime yaşamaktadır : gündüzün (< gündüz-ü-n), kışın (< kış-ı-n), yazın (< yaz-ı-n), yayan (< yaya-n), için (< için < üçün < uç-u-n)... Tabii, günümüzde görülen bu sınırlı sayıdaki örneklerde yer alan yardımcı sesler uyuma girmiş durumdadır. Böylece Eski Anadolu Türkçesinde kullanılıştan düşmeye başlayan bu instrumental eki – n, yerini ve fonksiyonunu, kendisiyle hemen hemen aynı görevi taşıyan ile edatına bırakarak kendi varlığını gerek kalıplaşmış bir kısım kelimelerde, gerekse gerundiumlu bazı klişeleşmiş eklerin son unsuru olarak (meselâ : – leyin – le-y-i-n; akşamleyin) sürdürme gelmiştir.

4 depesi “tepesi” : Bu kelimedde dikkati çeken özellik, ilk sesin bugünkü Türkçedekinin aksine t ile değil d'li olarak kaydedilmiş bulunulmasıdır. Bilin-

diği gibi Eski Türkçede kelime başında yalnız sedasız konsonantlar kullanıldığı için, bugün, Batı Türkçesinde karşılaşılan ve d ile başlayan kelimeler aslında t sesini bulunduruyorlardı. Batı Türkçesinin daha ilk devrelerinde bile Eski Türkçenin t ile başlayan bir çok kelimesi, anılan sesin sedalılışması ile d'li olmuştur. Ancak, bu ses değişmesindeki durum bu kadarla kalmamış, pek çok yönü ve özelliği ile bir geçiş dönemi sayılan Eski Anadolu Türkçesinde aynı kelimenin, aynı metinde bile hem t'li, hem de d'li başlayan şekilleri bulunabildiği gibi, Osmanlıca içinde, daha önce d'li olan bazı kelimelerin yeniden, ilk seslerinde t'ye yer verdiği de görülmüştür (bkz. TDB § 101). Segir - nâme'deki t-/d- durumu da, henüz, bu fonetik olaydaki durulmamışlığın, genel karışıklığın sürdürüldüğünü göstermektedir. Nitekim, bu metinde de bir satırda d bulunduran bir kelime kullanılırken (4, depesi), iki yerde de bugünkü doğ - fiili tı (ط) ile (27, 54, toğa) yazılmıştır. d - tarafına geçen kelimeler (9, didügin; 34, dudacı; 43, dirsegi; 71, dar; 72, dege) ile, önündeki ünlünün kalın olması dolayısıyla Arap alfabesinin tı (ط) harfiyle bile gerçekte aslı sesini koruyan bir kelimenin (69, 70, taban) ise günümüzde kullanılanlardan farkı yoktur.

9 didügin (< di-dük-i-n) "dediğini, söylediğini; andığını" : Buradaki di - fiil kökünün ünlüsü, bütün Eski Anadolu Türkçesinin bir özelliği olarak ve Osmanlı Türkçesi döneminde de hep klişe imlâsı ile (OTG I s. 104), görüldüğü gibi olup Segir - nâme'de doğrudan doğruya ye (ج) harfi ile karşılanmıştır. Buna benzer kelimelerin ilk hece ünlüsünün imlâda harfle gösterilmesinin dışında bazı Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde hareke işareti (kesre) yardımı ile veya bazan da hem hareke, hem de ye (ج) harfi ile karşılanıldığı dahi olmuştur (bkz. MT § 53). Batı Türkçesinin yakın zamanlarına kadar bazı kelimelerde sürdürülen ve aslında Eski Türkçede görülen ilk hecedeki ön ve iç ses i'si bugünkü Türkçede e'ye çevrilmektedir. Tabii, bu e'ler de edebî dilde açık e, ağızlarda ise kapalı e şeklinde kendisini göstermektedir. Yalnız, ağızlardaki bu kapalı e'nin İstanbul Türkçesini de etkilemekte yaygınlık kazandığı görülmektedir. di - fiil kökünden sonra gelen partisip eki - dük (ve ekin kalın şekilli olan - duk) geçmiş zaman belirten ve genellikle iyelik eki alarak kullanılış alanına çıkan canlı bir partisiptir. Şekil ve zaman eki durumuna geçmemiş olan bu ekin eskiden yalnız yuvarlak ünlü taşıyan şekilleri vardı. (bkz. ETİF § 48; TTŞ s. 92, 159; KBG s. 160). Bu ek, Osmanlıca içinde ünlü uyumuna son zamanlarda da ünsüz uyumuna girmiştir. Söz konusu edilen kelimelerdeki teklik üçüncü şahıs iyelik eki -i'den sonra gelen akkuzatif eki -n Eski Anadolu Türkçesinde yaygın bir şekilde kullanıldıktan sonra Osmanlıca içinde de varlığını sürdürmüştür.

21, 22, 33 yukarı: Günümüzde işlek olarak kullanılan beri, dışarı, içeri, ileri gibi yer zarfları Eski Anadolu Türkçesinde hep yuvarlak ünlü yapıları ile berü, dışaru (< tışaru), içerü, ilerü şekillerinde idi. Tabii, Segir -

nâme'de geçen yukarı yer zarfı da bugün düzlük yuvarlaklık uyumuna girerek yukarı biçimini almıştır. Bütün bu yer belirten zarflar, yer isimlerine yön eklerinin getirilmesi ile ortaya çıkmıştır (- ğaru, - gerü; -ru, -rü ve ilgili diğer ekler için bkz. Fundamenta I, p. 31, § 32129; p. 101, § 32129; TEK § 3, 4).

23, 24, 34 aşağı : Bugün, aşağı biçimi ile son vokali darlaştırılmış olarak yaşaması sürdürülen bu yer zarfının ilk yapısı Eski Anadolu Türkçesine ait bir kelime olup Jean Deny'nin Türk Dili Grameri'ndeki mekân zarfları bölümünde de "Eski Osmanlıcada aşağı" ifadesi ile geçmektedir (bkz. TDG § 379). Kelimenin, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde aşah ve aşak şekillerinin de geçtiği (bkz. TTS I), hattâ, aşak sözünün bugün bile Anadolu ağızlarında yaşayan arkaik yazı dili kelimelerinden olduğu (bkz. DS I) görülmektedir. Bu yer zarfının bünyesinde bulunan kalıplaşmış datif (aşağa < aşak-a) ekinin, Doğu Türkçesi ile yazılmış bir tefsirde yer alan aslî şekilli (- ğa'lı) bir örneğini Gerard Clauson, sözlüğünde "aşakğa" olarak tesbit etmiştir. (bkz. (ED, p. 259, § aşak).

26, 27 buñar; 48, 49, 77 parmağ : Kelime başındaki (b/p) durumunun gerek Eski Anadolu Türkçesi ve gerekse Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerinde yazılmış metinlerde karışık olduğu görülmektedir. Aslında b-li olan bazı kelimeler söz konusu edilen dönemlerde de bu seslerini korumuşlardır (OTG III, s. 423, § 32). Metinde geçen buñar (26, 27) kelimesi bunlardan biridir. Bununla birlikte, eskiden b - sesi bulundurduğu halde, sedasızlaşma sonucunda bunu p - sesine dönüştürmüş kelimelerin sayısı, özellikle b-/p- meselesinde daha çok b- tarafında olan Eski Anadolu Türkçesi devresinden sonra artmıştır. Segir - nâme'de de bu ses değişikliğinin örneğine parmağ (metinde : baş parmağı) kelimesi ile rastlanılmaktadır.

40 kimsene : Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlıca içinde kimse, ayruk, özge, kamu dışında kullanılmış olan belirsizlik zamirlerinden biri de kimsene (< kim ise ne)'dir (bkz. ETT § 190). Aslında, asıl soru zamiri olan kim ve ne'nin "ise" ile birleşmesinden kimsene şekli ve ondan da meta-tez olayı sonucunda kimesne kullanılışı doğmuştur. Aynı kelimenin iki şekilli oluşu, özellikle, aruzla yazılan manzumelerdeki kullanılış yerinin açık veya kapalı hece oluşuna göre, şairler tarafından birinin diğerine tercih edilmesini gerektirmiştir.

42, 52 nesne : Yine, metinde geçen ve halen kullanılmakta bulunan nesne kelimesi "ne ise ne" şeklindeki üçlü bir birleşmeden ortaya çıkmıştır (bkz. TDB § 426). Bu kelimenin Eski Anadolu Türkçesinde, vurgusuz orta hece vokalinin düşürülmemiş şekli ile (nesene) seyrek de olsa kullanıldığı, o devir metinlerinden anlaşılmaktadır. (bkz. TTS IV).

Segir - nâme'deki fiil çekimleri, ele alınmış bulunan konu dolayısıyla, sayı bakımından en çok gelecek zamanı göstermektedir. Nitekim, metinde

geçen doksan dokuz çekimli fiilden ancak birinin geniş zamanı belirten isim fiil (78, mübârekdür), ikisinin geniş zamanın hikâyesini gösteren (2, beyân iderdi; 4, ‘amel iderdi) birleşik fiil olmasına karşılık, asıl büyük kısmı olan doksan altı çekimli fiil ise gelecek zaman ifadesi taşımaktadır. Tabii, bu fiillerdeki gelecek zamanı belirten fiil çekim unsuru -a, -e, ekidir. Bugünkü Batı Türkçesinin gelecek zaman eki olan -acağ, -ecek Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında ortaya çıkmış, fakat, o sıralarda en yaygın bir şekilde kullanılan gelecek zaman eki -ısar, -iser’in yanında, ancak, tek tük örnekte göze çarpmıştır (bkz. TDB § 473). Eski Türkçedeki -ğay, -gey’den gelen -ğa, -ge eki Batı Türkçesine geçerken ğ ve g seslerinin düşmesi sonucunda -a, -e şekline girmiş, bu arada fonksiyonu da değiştirerek istek eki olmuştur. Eski Anadolu Türkçesinde bir istek eki olarak kullanılan bu -a, -e’ye, söz konusu devrede zaman zaman geniş ve gelecek zaman ifadesi kazandırılmıştır (bkz. ETT § 315). İşte, bu metinde de aslında bir istek eki olan -a, -e’den, gelecek zamanı belirtmek için geniş bir şekilde yararlanılmıştır: “11 sağ kulağı segirse yavuz söz işide”, “30 sağ yañağı segirse hasta ise şifâ bula31 guşşalu ise şâz ola”. Bütün bu gelecek zaman ifadeli fiil çekimlerinin dikkati çeken bir kullanılış özelliği, tutulan üslûp gereği hepsinin de yalnızca üçüncü şahsı göstermesidir. Bunların da bir tanesi dışında (añalar) kalan diğerlerinin tamamı teklik üçüncü şahsı belirtmektedir. Metindeki çekimli fiillerin büyük kısmı, Türkçenin kendi malı olan veya Arapça ve Farsça asıllı isimlerle yaptığı birleşik fiillerde kullanılan yardımcı fiiller grubuna girmektedir. Bunlar içinde Segir - nâme’de en çok kullanılmış olan ol - yardımcı fiilidir. Bu fiilin toplam olarak yirmi sekiz defa geçmesini, on yedi kere ile bul-, beş kez it- ve diğerleri takip etmektedir.

S Ö Z L Ü K

A

- ad : ad, isim; ün, şöhret, şan.
'adâvet (A) : düşmanlık.
Âdem (A) : Kur'ân-ı Kerim'in XV. sûresi El - Hicr'in 26. ayetine göre "biçimlendirilmiş kara balçıktan yaratılmış" ilk insan ve ilk peygamber olup künyesi Ebu'l - beşer, lâkabı ise Safiyyullah'tır.
ağız : ağız.
ağla - : ağlamak.
alın : alın, başın ön tarafının üst kısmı.
alt : alt, üstün karşılığı.
'amel (A) : iş, fiil.
añ - : anmak, sözünü etmek; hatırlamak.
anı : onu.
añıl - : anılmak, hatıra getirilmek.
ara : ara; iç.
arğa : arka, sırt.
art : art, arka.
aşağa : aşağı, alt.
at : at.
aya : el veya ayağın içi, düz yeri.
ayak : ayak, insan ve hayvanın yürümesine yarayan uzuv.
a'zâ (A) : uzuvlar, organlar.

B

- baldır : baldır, incik.
baş : baş, kafa.
baş parmak : başparmak.
baylık : zenginlik.
bâzû (F) : pazı, kolun omuz ile dirsek arasındaki kısmı.
beglik : beylik; soyluluk; bir beyin idaresinde bulunan küçük devlet ve bunun başkanlığı; bey sıfatı ve unvanı.
belâ (A) : üzüntü, gam, musibet, afet, ceza.
belür - : belirlemek, çıkmak, belli olmak, meydana çıkmak.
beşâret (A) : muştı, müjde.
beyân (A) : bildirme, anlatma.
bil : bel.
bile : birlikte, yanında, beraberinde.
bir : bir, sayı sıfatlarının ilki.
birez : biraz, azıcık.
boğaz : boğaz, boynun ön kısmı.
boyun : boyun, vücudun baş ile omuz arasındaki kısmı.
böğür : böğür, vücudun yan tarafı.
bu : bu.

- bul - : bulmak, ele geçirmek; kazanmak, elde etmek; varmak, erişmek;
: rastlamak, tesadüf etmek.
burun : burun, insanın solunum ve koklamada kullandığı organ.

C

- ceng (F) : savaş, vuruşma.
cümle (A) : bütün, hep.

Ç

- çevre : çevre, etraf, civar.
çok : çok, pek fazla.

D

- dahı : dahi, da, de.
dar : az, yeterli olmayan.
darlık : darlık; sıkıntı; yoksulluk.
dâyim (<dâ'im A) : sürekli, her zaman.
deg - : değmek, erişmek, ulaşmak.
depe : tepe, başın en üstü.
devlet (A) : büyük mutluluk, zenginlik; talih, kut, baht; yüksek rütbe büyük mevki.
di - : demek, söylemek.
dil : dil (organ).
dirsek : kol ile bilek kemiklerinin birleştiği yerde bulunan büküm, dirsek.
diz : diz.
döst (F) : dost, sevilen insan.
dübr (A) : kıç, makat,
düş - : uğramak, tutulmak; servet ve itibarını yitirerek yoksul olmak.
düşmân (F) : düşman.

E

- ekl (A) : yeme.
el : el (insanın bir uzvu).
elbette (A) : mutlaka, kati olarak; eninde sonunda.
emîn (A) : korkusuz, korkmaz.
eñek : çene, gerdan.
erkek : erkek, dişinin zıttı.
eyle - : eylemek, yapmak, etmek.
eylük : iyilik, hayır.
eyü : iyi.

F

- fâ'ide (A) : yarar, fayda, kazanç.
ferruḥ (F) : uğurlu, kutlu.

G

- gam (A) : kaygı, dert, gam, keder.
ganî (A) : varlıklı, zengin.
gâyet (A) : çok, fazla, son derece.
gâyetde : aşırı derecede, son derece.
gâyib (<gâ'ib A) : görünmeyen, hazır bulunmayan; kayıp, eksik; mahvolmuş, telef olmuş.
guşsa (A) : kaygı, tasa, keder.

G

geçür -	: geçirmek, (her hangi bir durumu) yaşamak.
gel -	: gelmek, yetişmek; belli olmak, ortaya çıkmak; geriye dönmek; olmak, bulunmak; uğramak.
gir -	: geçmek.
git -	: gitmek.
göbek	: göbek, insan ve diğer memelilerde karnın ortasında bulunan çukurluk.
göğüs	: göğüs.
gör -	: uğramak, çekmek, tutulmak; kavuşmak, erişmek, elde etmek.
götür -	: götürmek.
göz buñarı	: gözpınarı, gözün burun tarafındaki ucu.
göz kapağı	: gözkapığı.
göz kuyruğı	: gözucu, gözün kulak yanındaki köşesi.
güşe (F)	: köşe bucak; uç, kenar.

H

her ne	: her hangi (bir), her ne.
--------	----------------------------

H

hâcet (A)	: gereklik, ihtiyaç, muhtaçlık; Tanrı'dan veya kutlu sayılan kimseden gerçekleşmesi istenilen dilek.
hâkır (A)	: değersiz, aşağı, adi, itibarsız.
hâşıl (A)	: ortaya çıkan, meydana gelen.
hüküm (A)	: hüküm.
hürmet (A)	: saygı, hürmet.

H

haber (A)	: haber.
halk (A)	: topluluk, halk.
hamr (A)	: şarap.
hasta (< haste F)	: hasta.
hayâ (F)	: erbezi, haya, yumurta.
hayr (A)	: iyi, yarar, hayırlı, yararlı.
hazine (A)	: hazine, büyük servet.
hüş (F)	: güzel, iyi, tatlı.
huşümet (A)	: düşmanlık, hasımlık; kıskançlık, çekemezlik.

I

iç	: iç.
iç -	: içmek.
içün	: için.
iki	: iki (sayı).
ile	: ile.
iriş -	: erişmek, yetişmek.
ise	: ise.

İskender-i Zül - karneyn (F) : İskender-i Rûmî olarak da anılan ve şiiirde bazan Sikender biçiminde geçen bu kişi, Makedonya kralı Phylippe'in oğlu olup Aristo'dan ders almış, yirmi iki yaşında ise hükümdar olmuştur. Başta, Yunanistan olmak üzere Anadolu, İran Suriye, Mısır, Hindistan gibi ülkeleri istilâ etmiş ve otuz üç yaşında ölmüştür.

iş	: iş.
işit -	: işitmek, duymak.
işle -	: işlemek, yapmak.
it -	: etmek, yapmak.
'izzet (A)	: yücelik, ululuk; değer, kıymet; saygı, ikram; kuvvet, kudret.

K

ķabül (A)	: alma; razı olma; bir şeyi yerinde ve uygun görerek gereğini yapma.
ķafâ (A)	: baş, kafa.
ķahr (A)	: üstün gelerek yok etme, mahvetme.
ķaravaş	: cariye, hizmetçi.
ķaş	: kaş.
ķavm (A)	: kavim.
ķaygı	: kaygı, üzüntü, tasa.
ķılın -	: edilmek, olmak.
ķoltuk	: koltuk, omuz başının altında ve kolla gövde arasında bulunan yer.
ķork -	: korkmak.
ķul	: kul; tutsak, esir; köle.
ķulak	: kulak.
ķulak yumşığı	: kulak memesi.
ķurtul -	: kurtulmak.

K

ķim	: ki.
ķimse	: kimse.
ķimsene	: kimse.

M

maķbül (A)	: beğenilen, hoş karşılanan; geçer.
mâl (A)	: para, nakit, gelir; varlık, servet; tüccar eşyası.
melül (A)	: üzüntülü, kaygılı, hüznü.
murâd (A)	: istek, dilek, arzu; amaç, meram, maksat.
mübârek (A)	: uğurlu, kutlu, hayırlı.
münâza'at (A)	: ağız kavgası, çekişme.

N

nafaķa (A)	: geçimlik, yiyecek parası, ekmek parası.
nesne	: nesne, şey.

O

oğul	: oğul, erkek evlat.
ol -	: olmak.
olar	: onlar.
omuz	: omuz.
orta	: orta.

Ö

ökçe	: ökçe, topuğun arkası.
------	-------------------------

P

pâd-şâh (F)	: hakan, padişah, sultan.
peygamber (F)	: Tanrı elçisi, resul, peygamber.

R

râhat (A)	: üzüntüsüz bir durumda bulunma; gönlü rahat.
râst (F)	: doğru.
rızık (A)	: yiyecek, içecek; Tanrı'nın herkese bahşettiği nimet.
rivâyet (A)	: rivayet, söylenti, hikâye edilen bir olay, haber veya söz.

Ş

şâğ	: sağ (yön).
şol	: sol (yön).

S

sefer (A)	: yolculuk; savaş.
segir -	: kıpırdamak, hafif kımıldamak, seğirmek.
sehl (A)	: yalnız, ancak; sade; kolay.
sevin -	: sevinmek.
söz	: söz.
söz geçür -	: sözünü geçirmek, istediğini yaptırmak.
söz işit -	: söz dinlemek, bir söze önem vermek, öğüt tutmak.

Ş

şâd, şâz (F)	: sevinçli, memnun.
şâzî (F)	: sevinç.
şeref (A)	: şeref, (manevî) büyüklük, ululuk; üstünlük.
şifâ (A)	: iyi olma, hastalıktan kurtulma, sağalma.

T

ta'âm (A)	: yemek, aş.
taban	: taban, ayağın alt yüzü.
toğ	: doğmak, dünyaya gelmek.

T

tecribe (A)	: deneme, tecrübe.
ten (F)	: vücut, gövde, beden.

U

ulu	: ulu, çok büyük, pek önemli; şerefli.
ululuk	: ululuk; azamet; şeref, izzet.
utan -	: utanmak.
uyluk	: uyluk, dizden kalçaya kadar olan kemik.

Ü

üst	: üst, yukarı.
üzerine	: üzerine, üstüne.

V

vaqt (A)	: vakit, zaman.
vallâhu a'lem (A)	: En iyi bilen Allah'tır.
var	: var, mevcut.
var -	: gitmek.
ve (A)	: ile, ve.
veyâ (< ve A, yâ F)	: veya.

Y

yā (F)	: veya, yahut.
yan	: yan, taraf, kıyı, kenar.
yañaq	: yanak.
yaramazlıq	: kötülük, fenalık.
yavu	: yitik, kayıp, kaybolmuş.
yavuz	: kötü, fena; sert, yaman.
yine	: yine, tekrar, yenider, bir daha.
yir	: yer, mahal.
yuxaru	: yukarı, üst.
yürek	: yürek

Z

zāhir (A)	: belli, açık.
-----------	----------------

Z

ziyān (F)	: zarar, kayıp.
-----------	-----------------

Z

zeker (A)	: erkeklik organı.
-----------	--------------------

UZUVLAR DİZİNİ *

A	<p>ağız gūşesi (sağ) : 32 ağız gūşesi (sol) : 32 alın : 7 alın (sağ yanı) : 9 alın (sol yanı) : 9 arğa (bir yanı) : 54 arğa (bütünü) : 52 arğa (ortası) : 53 ayak baş parmağı (sağ) : 76 ayak baş parmağı (sol) : 77 ayak üsti (sağ) : 73 ayak üsti (sol) : 75</p>	<p>dudağ (alt) : 34 dudağ (üst) : 33 dudağ (ikisi de) : 35 dübr : 62</p>
B	<p>baldır (sağ) : 68 baldır (sol) : 69 baş (çevresi) : 5 baş (sağ yanı) : 5 baş (sol yanı) : 7 baş (tepesi) : 4 bāzū (sağ) : 40 bāzū (sol) : 41 bil : 52 bil altı : 44 boğaz : 36 bögür (sağ) : 55 bögür (sol) : 56 boyun (sağ yanı) : 37 boyun (sol yanı) : 38 burun : 28 burun (içi) : 28 burun (sağ yanı) : 29 burun (sol yanı) : 29</p>	<p>E</p> <p>el : 45 el ayası (sağdaki) : 46 el ayası (soldaki) : 47 elüñ baş parmağı (sağ) : 48 elüñ baş parmağı (sol) : 49 eñek : 36</p> <p>G</p> <p>göbek : 59 gögüs (sağ) : 44 gögüs (sol) : 45 göz buñarı (sağ) : 27 göz buñarı (sol) : 27 göz çevresi (sağ) : 24 göz çevresi (sol) : 25 gözün aşāğa kapağı (sağ) : 23 gözün aşāğa kapağı (sol) : 24 gözün kuyruğı (sağ) : 19 gözün kuyruğı (sol) : 20 gözün yukāru kapağı (sağ) : 21 gözün yukāru kapağı (sol) : 22</p>
D	<p>dil : 35 dirsek (sağ) : 42 dirsek (sol) : 43 diz (sağ) : 65 diz (sol) : 67</p>	<p>H</p> <p>hayā (yanları) : 61</p> <p>K</p> <p>kafā : 10 kaş (sağ) : 16 kaş (sol) : 16 kaşla göz (sağdakiler) : 17 kaşla göz (soldakiler) : 18 koltuğ (sağ) : 50 koltuğ (sol) : 51 kulağ (sağ) : 11 kulağ (sol) : 11 kulağ ardı (sağ) : 14</p>

* Rakamlar, yazma metindeki satırları göstermektedir.

kulak ardı (sol) : 15
 kulak yumşağı (sağ) : 12
 kulak yumşağı (sol) : 13

O

omuz (sağ) : 39
 omuz (sol) : 39
 omuz (ikisi de) : 40

Ö

ökçe (sağ) : 71
 ökçe (sol) : 72

T

taban (sağ) : 69
 taban (sol) : 70

U

uyluk (sağ) : 63
 uyluk (sol) : 64

Y

yan (sağ) : 60
 yañak (sağ) : 30
 yañak (sol) : 31
 yürek : 58

Z

zeker : 61

K I S A L T M A L A R

- D : Ali Şir Nevâî, *Divanlar* (haz. A. Sırrı Levend), c. II, Ank., 1966.
DS I : *Derleme Sözlüğü I*, Ank., 1963.
ED : Sir Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford, 1972.
ETİF : Doç. Dr. Kemal Eraslan, *Eski Türkçe'de İsim - Fiiller*, İst., 1980.
ETT : Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, İst. 1977.
Fundamenta : *Philologiae Turcicae Fundamenta I*, Wiesbaden, 1959.
FG : Ahmet Ateş - Abdülvehhâb Tarzî, *Farsça Grameri*, İst., 1976 (2. bas.).
KBG : Doç. Dr. Ahmet B. Ercilasun, *Kutadgu Bilig Grameri -Fiil-*, Ank. 1984.
KHS : Dr. M. Necmettin Hacıeminoğlu, *Kutb'un Husrev ü Şirin'i ve Dil Husûsiyetleri*, İst., 1968.
MT : Sadru'd-dîn Şeyhoğlu, *Marzubân - nâme Tercümesi*, (haz. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz), Ank., 1973.
NF : *Nehcü'l - Ferâdis (II)*, çevri yazı : Janos Eckmann (yayımlayanlar : Semih Tezcan - Hamza Zülfikar), Ank.
NMMŞF : Ali Şir Nevâyî, *Nesâyimü'l - Mahabbe min Şemâyimi'l - Fütüvve* (haz. Doç. Dr. Kemal Eraslan), İst., 1979.
OTG I : Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, *Osmanlı Türkçesine Giriş I*, İst. 1983 (6. bas.).
OTG III : Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İst., 1983 (3. bas.).
TDB : Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İst., 1983 (8. bas.).
TDG : Prof. Jean Deny, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)* (çev. Ali Ulvi Elöve), İst., 1941.
TEK : Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ank., 1969 (2. bas.).
TTS I : Tamklarıyla *Tarama Sözlüğü I*, Ank. 1963.
TTŞ : *Tarihî Türk Şiveleri*, (çev.) Mehmet Akalın, Ank., 1979.

این سره ایله که بولمده صول قاشی ایله صول کوزی سکره
 قیون اول صانه کوزک قویرونی سکره پاشان مانه
 ایرشه صول کوزک قویرونی سکره شاد و راحت اوله
 صانه کوزک یوقار و قیاشی سکره راحت و بایلیق بولده
 صول کوزک یوقار و قیاشی سکره دشمنایله جنگ ایله صانه
 کوزک اشغه قیاشی سکره شاد و راحت اوله صول
 کوزک اشغه قیاشی سکره بول اولب اخلی صانه کوزک
 چوره سی سکره سهل خسته اوله صول کوزک چوره سی سکره
 هر نم ادره حال اوله صانه کوزک بجاری سکره
 ارگک و غلی طوغه صول کوزک بجاری سکره شاد و فرح
 اوله بهرنی سکره شادلیق و بایلیق اوله بوزنگ ایلی
 سکره ایو اوله اکل بوزنگ صانه یانی سکره غر ایچ صول
 یانی سکره قیون اوله صانه یاشی سکره خسته ایره شاد اوله
 غصلو ایره شاد اوله صول یاشی سکره بهر ایشل شیکیم
 اوتنه یاشی خاب کله اعزک کوشی سکره اولون بولده
 صول کوشی سکره شاد اوله یوقار و دروغ ایلی سکره
 دشمناته قهر اده اشغه دوغای سکره دشمنایله جنگ
 ایلی دوغای سکره بر خاب کله دکر سکره ایله جنگ

سکره ایله کله صول قاشی
 این سکره اولون بولمده
 سکره بوزنگ صانه
 سکره شاد و راحت اوله
 سکره دشمنایله جنگ
 سکره سهل خسته اوله
 سکره بجاری سکره
 سکره شاد و فرح
 سکره بایلیق اوله
 سکره غر ایچ صول
 سکره قیون اوله
 سکره بهر ایشل
 سکره اولون بولده
 سکره دروغ ایلی
 سکره دشمنایله
 سکره ایله جنگ

2) Segir - nâme, Mevlânâ Müzesi, no : 2179, 126 b.
 (str. 18-35; haşiye : str. 54-70).

